

Demokratik Katılım Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması¹

Developing a Democratic Participation Scale: Assessing Validity and Reliability

Murat KEÇE¹, Erkan DİNÇ²

¹Süleyman Demirel Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, muratkece5@gmail.com

²Uşak Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, erkandinc@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin demokratik katılım düzeylerini ölçebilecek bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Giresun Üniversitesinin eğitim, fen-edebiyat, mühendislik ve iktisadi idari bilimler fakültelerinde öğrenim görmekte olan 486 öğrenci oluşturmaktadır. Ölçeğin kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Ulaşılan veriler üzerinden ölçeğin geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve testte bulunan maddelerin madde ayırt edicilik güçleri hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik seviyesini test etmek amacıyla ölçeğin siyasal katılım (32 madde) ve toplumsal katılım (27 madde) boyutlarına ilişkin yapılan açımlayıcı faktör analizinde siyasal katılım boyutunu 7 faktörlü, toplumsal katılım boyutunun 5 faktörlü bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiş ve toplam madde sayısı siyasal katılım boyutu için 28'e, toplumsal katılım boyutu için 22'ye indirilmiştir. Ölçeğin güvenirlilik düzeyini tespit etmek amacıyla Cronbach's Alpha, Spearman-Brown, Guttman SPLIT-Half ve Stricht Parallel değerlerine göre ölçme aracının ölçülmek istenen özelliği ölçebilecek güvenilirlikte bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler çerçevesinde bu ölçeğin demokratik katılım düzeylerinin belirlenmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi ve Sosyal Bilgiler Eğitimcileri Birliği tarafından 28-30 Nisan 2014 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen USBES III'e (III. Uluslararası Sosyal Bilgiler eğitimi Sempozyumu) sözlü bildiri olarak sunulmuş olup, sempozyum bildiriler kitabında veya başka bir yerde yayınlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik katılım, Siyasal katılım, Toplumsal katılım, Demokratik Katılım Ölçeği, Ölçek geliştirme, Geçerlik ve güvenilirlik

ABSTRACT

The aim of this study is to develop a scale to measure undergraduate students' democratic participation level. The study group comprises of 486 undergraduate students attaining sciences and liberal arts, education, engineering and management and economic sciences faculties in Giresun University. To provide content validity, it was requested from three experts to examine the initial version of the scale, which is formed from two main divisions and 69 items in total. Then, the rearranged version of the scale was conducted and the following analyses were executed. Exploratory factor analysis was used to define the validity of the scale and item analyses were done. After those analyses, the democratic participation scale was found as formed from 7 factors, while the social participation scale comprising of 5 factors. Besides, the number of items in political participation scale was reduced to 28 and those in the social participation scale reduced to 22. Cronbach's Alpha, Spearman-Brown, Guttman Split-Half and Stricht Parallel tests were executed and it was found out that both divisions of the scale are reliable. As a result, it could be concluded that the democratic participation scale is a valid and reliable tool to measure democratic participation level of people from various backgrounds

Keywords: Democratic participation, Political participation, Social participation, Democratic Participation Scale,, Scale development, Validity and reliability

GİRİŞ

“Demokrasi” günümüzde en çok konuşulan ve tartışılan kavramlardan biri olmasına rağmen henüz üzerinde uzlaşılan bir tanımı yapılamamıştır. Egemenlik hakkının halka ait olduğu bir siyasi sistem ve yönetim şekli olarak tanımlanan (Dawisha, 1997; Savaş, 2003; Warren, 2002; Doğan, 2001) demokrasi, ayrıca bir yönetim biçimi olmaktan çok bir yaşam felsefesi, bir yaşayış biçimi olarak da ele alınmaktadır (Gürşimşek ve Göregenli, 2004). Demokrasiye yüklenen anlamlar incelendiğinde demokrasiyi yönetim biçimi olarak tanımlama yaklaşımı, demokrasinin insan hakları boyutunu ele alan yaklaşım ve demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu vurgulayan yaklaşım şeklinde üç farklı anlayışın olduğu görülmektedir (Yeşil, 2001: 17-18). Eğitim alanında daha yaygın olan bir başka değerlendirmede ise demokrasinin eylem düzeyinde katılımcı bir süreç olarak ele alındığı görülmektedir. Buradaki temel düşünce, insanların kendilerini

etkileyen kararların alınmasıyla ilgili süreçlere ilgi göstermeleri, takip etmeleri ve etkili bir biçimde katılmalarının gerekliliğidir (Levin, 1998). Karar alma süreçlerinde ayrımcılık ve baskı olmaması ve eşitlik ilkesine göre hareket edilmesi ise esas kabul edilmektedir.

Demokrasinin düşünce özgürlüğü, eşitlik, katılma, kararları serbest tartışma ortamında alma, uzlaşma geleneği, şiddetten kaçınma, farklı düşüncelere karşı hoşgörülü olma, çoğulculuk, hukuk devleti ve fırsat eşitliği gibi temel değerlere dayanması gerektiği anlayışı yaygın olarak dile getirilmekte ve kabul görmektedir (Büyükkaragöz, 1990: 26; Doğan, 2001: 147-148). Demokrasinin insan hakları ve siyasi haklar olmak üzere iki temel boyutu olduğunu öne süren Dawisha, (1997) bir ülkede demokratik katılımın gelişimini ise özgür düşünce ortamının olmasına, sivil toplum kuruluşlarına katılmaya ve bilgi kaynaklarına çoklu erişim imkânının olmasına bağlamaktadır. Bireylerin demokratik katılımı, bireyler arası ilişkilerin doğal bir sonucu olarak kendini göstermektedir. Bu ilişki sürecinde katılım, yaşanan iletişim ve birlikteliğin yarattığı ortak eylemleri içermektedir. Baykal (1970) katılımı, bireyin kendini ilgilendiren konularda karar sürecindeki yerini alması olarak tanımlamakta ve dünyada yaşanan hızlı ve çok boyutlu değişmelerin bireylerin katılım istemini arttırdığına dikkat çekmektedir (akt. Zencirci, 2010: 89)

Demokrasiyi siyasi alanla sınırlayan Gill ve Gainous'a (2002) göre bireylerin ilkokul sınırlarında sınıf başkanı seçmek için dâhil oldukları oy kullanma işlemi, yaş ilerledikçe ülkedeki yerel ve genel seçimlerde yöneticileri belirlemeyle devam etmektedir. Lukensmeyer ve Brigham, (2002) demokratik katılım sürecinde vatandaşların siyasilere oy vermeden önce seçim beyanlarını takip etmenin, medya aracılığıyla vaatlerini ve ülke siyasetindeki politikalarının ne yönde olacağına ilişkin ideolojilerini analiz etmenin katılımcı bir vatandaşın nitelikleri arasında olduğunu belirtmektedirler. Bu şekilde seçimler vasıtasıyla halkın ülke yönetiminde söz sahibi olduğu demokratik toplumlarda siyasi katılım, ayrı bir öneme sahiptir.

Halkın yönetimde egemen olduğu; diktatörlerin değil, seçmenlerin tercihlerinin ülke siyasetine yön verdiği demokratik yönetimlerin gelişimine değinen Warren (2002)

1900’de dünya üzerindeki siyasi varlığı kabul edilmiş 154 ülkeden yalnızca 22’sinin, 1950’de 31’inin 2000’lerin başında ise 192 ülkeden 119’unun demokratik kurallara göre yönetildiğini belirtmektedir. Demokratik yönetimlerin en önemli özellikleri olarak siyasi sistemin merkezine insanı koymaları, insan haklarına önem vermeleri ve seçimle işbaşına gelmiş kişilerden oluşan yönetimlerin varlığı gösterilmektedir (Warren, 2002: 677). Bununla birlikte yalnızca devletlerin yönetim biçimlerinin demokrasi olması yeterli değildir. Demokratik kuralların sağlıklı işleyebilmesi için toplumda demokratik değerleri benimsemiş, sorumluluk alabilen, etkin vatandaşlara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Blair’e (2010) göre etkin vatandaşın en önde gelen özelliği katılımcı demokratik vatandaş olabilmektir. Bu açıdan etkin bir vatandaşın demokratik değerleri pratikte uygulamasını ön görerek demokratik katılım kavramını kullanmaktadır. Blair (2010: 54), demokratik katılımın bilgi (politik bilgi, vatandaşlık becerilerini bilmek gibi,) değer (farklı görüşlere hoşgörü ve demokratik yönetimlere sempati gibi), eylem (yerel ve ulusal politikalar hakkında düşüncelerini ifade etme, siyasi seçimlerde oy kullanma gibi) boyutlardan meydana geldiğini de vurgulamaktadır. Demokratik katılımı, insan hakları boyutuyla ele alan Cichowski (2006) anayasalarda ifade edilen hak ve özgürlüklerin kullanılmasının demokratik katılımıla örtüştüğüne işaret etmektedir. Örneğin düşünce özgürlüğü, hak arama özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı gibi konularda etkin rol oynayan bireyleri birer demokratik katılımcı olarak görmektedir. Kişinin sosyal bir varlık olması ve bulunduğu ortamdan, kültürden etkilenmesi ve onu etkilemesi göz önüne alındığında demokratik ve katılımcı bireylerin yetişmesinde öncelikle aile, sonra da çevre ve okul yaşantısının önemli olduğu düşünülebilir.

Dewey’e göre yaşadıkları toplumda ve ülkede etkin üretken, sorumluluk sahibi, katılımcı ve bir arada yaşamayı öğrenmiş bireylerin yetiştirilmesi açısından eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Eğitim kurumları aynı zamanda demokratik katılımın alıştırmalarının yapıldığı yerler olarak görüldüğü için de ayrıca öneme sahiptir (Dewey, 1938’den akt. Singer, 2009). Farrel (1998) de Dewey’e atıfta bulunarak demokratik toplumların gelecekteki etkin yurttaşları olan çocukların, demokrasinin gerektirdiği bilgi, tutum ve davranışları okulda öğrenmeleri gerektiğine işaret etmiştir.

Demokrasinin ancak uygun ortamlar söz konusu olduğunda gelişme gösterdiği dikkate alındığında okullarda demokratik niteliklerin eylem boyutuna taşınması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkar (Ural ve Sağlam, 2011). ABD’de yapılan bir araştırmada ilköğretim ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin büyük kısmının, hükümetin başlıca faaliyetleri ve eğitim politikaları gibi konularda kendilerine yöneltilen sorulara yeterli düzeyde cevap veremedikleri belirlenmiştir (Kahne ve Westheimer, 2006). Kahne ve Westheimer’a (2006) göre okullarda demokrasi öğretilirken kavramın içeriğinin öğrenciler tarafından anlaşılması sağlanmalı, yalnızca bir kavram olarak tanımlanmaktan çok özellikleri bilinmeli ve bunlar, öğrenciler tarafından günlük yaşamda kullanılabilir olmalıdır. Ancak bu şekilde demokrasi kavramının değerlerini ve özelliklerini kavrayan demokratik katılımcı vatandaşların yetiştirilmesi sağlanabilir (Kahne ve Westheimer, 2006). Demokrasiyi, politik katılım olarak algılayan Kahne ve Westheimer, (2006: 302) demokratik vatandaşta bulunması gereken özellikleri ise şu şekilde sıralamaktadır: dürüst, eylemlerinin bilincinde, yardımsever, başkalarının haklarına saygılı, hoşgörülü. Bunun yanında olaylara eleştirel bir gözle bakma, görüşlerini hiçbir etki altında kalmadan açıkça söyleme, eşitlik ilkesine sadık kalma, başkalarının düşüncelerine saygı duyma, hak ve özgürlüklerini kullandığı ölçüde sorumluluklarını da yerine getirme, hatalı politika ve eylemleri eleştirme gibi tutum ve davranışlar da demokratik katılım çerçevesinde değerlendirilmektedir (Kaya vd., 2012; Karakütük, 2001).

Demokratik katılımı; sosyal katılım, siyasi katılım ve ekonomik katılım olarak üçe ayıran Pestoff (2009) bu konularda kişilerin hak arama, özgür düşünce sunma, bir soruna çözüm getirme faaliyetlerini aktif demokratik katılım olarak belirtmektedir. Pasek vd. (2008) ise demokratik katılımın iç etki ve dış etki olarak temelde iki bileşenden meydana geldiği görüşünü dile getirmektedir. İç etki, kişinin politik yaşamda etkin rol alması, katılımcı olması; dış etki ise vatandaş olarak kişinin devlete karşı olan sorumluluklarını bilmesi ve bunları yerine getirmeye çalışmasıdır. Kişinin hak ve özgürlüklerini kullanması açısından girişimci bir karakter taşıması, yeteneklerinin farkında olması ve bunları geliştirmeye çalışması, gündeme ilişkin uluslararası alandaki

politik gelişmelerin farkında olması da demokratik katılımın göstergesi olarak kabul edilmektedir (Pasek vd., 2008: 27).

Demokratik katılımın farklı kültürlerin hâkim olduğu farklı coğrafyalardaki ülkelerde nasıl algılandığına ilişkin bir araştırmanın sonuçları demokratik katılımın çoğunlukla politik katılım boyutuyla algılandığını göstererek bu kapsamda genel ve yerel seçimlerdeki faaliyetlere katılma, hükümetin yanlış politikalarını protesto etme, siyasi gelişmelerin farkında olma gibi hususların ön plana çıktığına işaret etmektedir (Blair, 2010).

Demokratik toplumlarda eleştiren, sorgulayan, vatandaşların yetişmesi bakımından devletlerin insan haklarına saygıyı esas kabul etmesi, anayasal hak ve özgürlükleri genişleterek vatandaşları demokratik katılıma yönlendirmesi beklenir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvuruları ve görülen davaları inceleyen Cichowski, (2006) vatandaşlarının demokratik katılımına izin vermeyen ülkeler sıralamasında İtalya ve Fransa'nın ardından üçüncü olarak Türkiye'nin geldiğini bildirmektedir. Avrupa ülkeleri arasında anayasal haklar açısından Almanya ve İspanya'nın ise vatandaşlarına geniş hak ve özgürlükler sunduğunu savunmaktadır. ABD'de bireylere daha geniş hak ve özgürlüklerin verilmesine karşın Avrupa ülkelerinde bu durum nispeten sınırlandırılmıştır. Buna karşın siyasi seçimlerde oy kullanma oranının Avrupa'ya nispeten ABD'de daha düşük olduğu görülmektedir. Buna ek olarak 25 yaşın altındaki Amerikalılar arasında da başkanlık seçimlerine katılım oranı sürekli düşüş göstermektedir (Pasek vd., 2008: 26). Bu da bir ülkede anayasal hak ve özgürlüklerin genişletilmesinin politik katılım oranının artırmadığını ifade etmektedir. Ancak vatandaşların demokratik katılım oranlarının artırılması noktasında farklı girişimlerin olduğu da bilinmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının etkin faaliyetleri, bilgi iletişim teknolojilerinden yüksek düzeyde yararlanma hak ve özgürlüklerin kullanılmasında bürokratik engellerin kaldırılması gibi durumlar bunlardan bazıları olarak gösterilebilir.

İnternetteki forum sitelerinde kişilerin siyasi, ekonomik, eğitim vs. ülke gündeminde tartışılan konulara ilişkin düşüncelerini paylaşmaları da demokratik katılım olarak nitelendirilmekte ve Kurland ve Egan (2006) internetteki bilgi-iletişim ağını

vatandaşların demokratik katılımlarının önünü açan bir araç olarak değerlendirmektedir. Buna gerekçe olarak da internet ortamında fikir beyan edenlerin kimliklerini, ırklarını, sosyo-ekonomik durumlarını vs. saklı tuttukları dolayısıyla daha rahat davrandıkları, internetteki forumlarda ve sosyal paylaşım sitelerinde herhangi bir sınırlamanın olmadığı, insanların interaktif bir şekilde birbirleriyle daha hızlı iletişim kurdukları ve organize oldukları gibi hususları sıralamaktadırlar. Warren'e (2002) göre sivil toplum kuruluşlarının vatandaşların demokratik katılımının sağlanması açısından önemli bir etkisi vardır. Bu kuruluşlar aracılığıyla vatandaşlar, ekonomik, siyasi ve sosyal politikalara ilişkin seslerini duyurabilecek bir güce kavuşmaktadır. Dolayısıyla demokratik toplumların en belirgin özelliklerinden biri, farklı düşüncelere hoşgörüyle yaklaşılıp saygı gösterilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının sayıca fazla olmasıdır.

Yukarıda değinildiği üzere demokratik katılımın ne anlama geldiği ve neleri kapsadığı ile ilgili olarak yurt dışında geniş bir literatüre ulaşmak mümkündür. Ancak demokrasi ile ilgili teorik ve uygulamalı birçok çalışmanın yapıldığı Türkiye'de demokratik katılım çoğunlukla teorik bir kavram olarak ele alındığı, uygulamalı bir çalışmanın olmadığı belirlenmiştir. Demokrasi konusuyla ilgili olarak son yıllarda yapılan eğitim araştırmalarının da genel olarak öğrenci, öğretmen adayı, öğretmen ve okul yöneticileri gibi grupların demokratik tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmalar olduğu görülmüştür (Gözütok, 1995; Sağlam, 2000; Yeşil, 2001; Gürşimşek & Melek, 2004; Karahan vd., 2006, Genç & Kalafat, 2008; Zencirci, 2010; Ural & Sağlam, 2011; Gömleksiz & Çetintaş, 2011; Sönmez-Ektem & Sünbül, 2011; Kaya vd., 2012; Koçoğlu, 2013). Dolayısıyla, bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu doldurmaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Amaç. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin demokratik katılım düzeylerini belirlemek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Geliştirilecek bu ölçeğin aynı zamanda farklı demografik özelliklere sahip kitlelerin demokratik katılım düzeylerini belirlemek için de kullanılabilmesi düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2013–2014 öğretim yılında Giresun Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde (Eğitim, Fen-Edebiyat, Mühendislik, İİBF) öğrenim gören toplam 486 öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada amaçlı örneklem yöntemlerinden “küme örnekleme” kullanılmıştır. Kümelere göre örnekleme yönteminde evren, küme adı verilen gruplara ayrılır, her küme bir örnekleme birimi olarak tanımlanır. Tesadüfi olarak seçilen kümeler bir araya getirilerek örneklem oluşturulur (Çömlekçi, 2001). Küme örnekleme ile seçilen örnekler bir evrenin tek tek birimleri değil, o birimlerin oluşturdukları kümelerdir (Karasar, 2012). Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan kümeler farklı ortaöğretim alanlarından gelen ve değişik fakültelerde öğrenim gören öğrenci gruplarıdır. Çalışma grubunun demografik bilgilerini içeren açıklamalar Tablo 1 ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Fakülte, Cinsiyet ve Yaş Aralığına Göre Dağılımı

Fakülte	Cinsiyet		Toplam	Yaş Aralığı			Toplam
	Kız	Erkek		18-20	21-23	24 ve üzeri	
Eğitim	112	45	157	15	126	16	157
Fen-Edebiyat	70	40	111	8	92	13	113
Mühendislik	37	62	99	26	62	13	99
İİBF	68	51	119	44	70	5	119
Toplam	287	198	486	93	350	43	486

Tablo 1’de çalışmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilerden fazla olduğu, bu farkın eğitim fakültesinde 3 kate yaklaştığı, mühendislik fakültesinde ise kız öğrencilerin erkeklerden az olduğu ve 21-23 yaş aralığı öğrencilerin yoğunlukta görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi, Çocuk Sayısı ve Yerleşim Yeri Değişkenlerine Göre Dağılımı

Gelir Düzeyi	Çocuk Sayısı					Yerleşim Yeri				
	1	2	3	4	5 ve üzeri	Köy	Ksb	İlçe	Şehir	B. Şehir
850 Tl ve az	3	18	12	9	11	22	15	4	4	8
851-1700	8	60	88	38	45	44	9	61	42	83
1701-2700	4	36	47	33	22	16	4	46	31	43
2701-4000	1	16	13	3	6	2	1	10	13	13
40001 üzeri	-	3	7	1	3	1	-	3	3	7
Toplam	16	133	167	83	87	85	18	139	93	150

Tablo 2’de aile gelir düzeyi 1701-2700 TL olan katılımcı grupta bir yoğunluk olduğu görülmektedir. Bu veri, toplumda “orta tabaka” diye nitelendirilen gelir düzeyindeki ailelerin fazlalığını göstermektedir. Katılımcıların yoğun olarak 2 veya 3 çocuklu ailelerden geldiği ve ailelerinin çoğunlukla büyükşehirlerde yaşadığı görülmektedir. Ayrıca aile gelir düzeyi ile yerleşim yeri büyüklüğü arasında da doğru orantının olduğu, şehir ve büyük şehirde ikamet edenlerin köy ve kasabada yaşayanlara nispeten daha yüksek gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Ölçek Maddelerinin Yazılması ve Denemelik Formun Oluşturulması

Ölçme aracının geliştirilmesi aşamasında öncelikle ilgili literatür (Büyükkaragöz, 1990; Dawisha, 1997; Warren, 2002; Kurland ve Egan, 2006; Pasek, vd. 2008) incelenerek demokratik katılımın hangi boyutlardan oluştuğuna yönelik genel çerçeve belirlenmiştir. Bu kapsamda uzmanlar tarafından çeşitli sınıflamalara ayrılan demokratik katılım kavramının temelde “siyasal katılım” ve “toplumsal katılım” olmak üzere iki boyuttan meydana geldiği anlaşılmıştır. Bu nedenle siyasal ve toplumsal katılım boyutları için ayrı ayrı oluşturulan madde havuzlarında siyasal katılım boyutu için 37, toplumsal katılım boyutu için ise 32 madde yer almıştır. Hazırlanan maddeler alan uzmanları ve dil bilimi uzmanlarının değerlendirmelerine sunulmuştur. Alınan görüşler doğrultusunda yeterince açık ve anlaşılır olmayan ya da birbirinin tekrarı olan 8 madde testten çıkarılmıştır. Demokratik Katılım Ölçeği, (DKÖ) siyasal katılım boyutu 34,

toplumsal katılım boyutu ise 27 maddeden oluşan bir taslak haline getirilmiştir. Dereceleme toplamları ile ölçekleme modeline uygun olarak hazırlanan maddeler (1) Hiçbir Zaman, (2) Nadiren, (3) Arasıra, (4) Genellikle, (5) Her Zaman şeklinde beşli derecelendirmeye göre puanlanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Toplam 486 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde geçerlik ve güvenilirliğe kanıt sağlamak amacıyla aşağıdaki analizler yapılmıştır:

- ✓ Verilerin faktör (temel bileşenler) analizine uygunluğunu saptamak amacıyla, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett's Sphericity testi.
- ✓ Yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi.
- ✓ Güvenirliğe kanıt sağlamak amacıyla Cronbach's Alpha, Spearman Brown, Guttman Split Half Strict Parallel güvenilirlik analizleri.
- ✓ Madde geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla madde korelasyonları ve madde test korelasyonları.

BULGULAR

“Demokratik Katılım Ölçeği”nin yapı geçerliliği belirlemek amacıyla Faktör Analizi (Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi) yapılmıştır. Faktör analizi yapılmadan önce verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Sphericity testiyle sınanmıştır. “KMO” katsayısı, verilerin ve örneklem büyüklüğünün seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu belirlemek, Bartlett's Sphericity testi ise verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek amacıyla kullanılan istatistiksel bir tekniktir. Bartlett's Sphericity testi sonucunda elde edilen Kay-kare test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir (Kan & Akbaş, 2005).

Tablo 3. Siyasal Katılım Boyutunun KMO ve Bartlett's Testi Analiz Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliği Ölçümü	.887	
Bartlett's Testi	Yaklaşık Kay-kare	10331,388
	Serbestlik derecesi	561
	Önemlilik	.000

Tablo 3'te 34 maddeden oluşan testin KMO değeri .887 olarak tespit edildiği görülmektedir. Faktörleşebilirlik (factorability) için KMO'nun .60'tan yüksek çıkması beklenir (Pallant, 2007, Büyüköztürk, 2011). Uygulanan Bartlett's testi sonucu elde edilen Kay-kare test istatistiği anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=10331,388$; $p<.01$). Bartlett's testi değerinin en az .05 düzeyinde anlamlı bulunması, verilerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (Borg & Gall, 1989; Tabachnick & Fidell, 2013). Analizler sonucu ulaşılan veriler, siyasal katılım boyutu üzerinde faktör analizi yapılmasını mümkün kılmaktadır.

Tablo 4. Toplumsal Katılım Boyutunun KMO ve Bartlett's Testi Analiz Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliği Ölçümü	.913	
Bartlett's Testi	Yaklaşık Kay-kare	7088,726
	Serbestlik derecesi	351
	Önemlilik	.000

Tablo 4 incelendiğinde, 27 maddeden oluşan testin KMO değeri .913 olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen KMO değeri, verilerin faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir. Uygulanan Bartlett's testi sonucu da anlamlı ($\chi^2=7088,726$; $p<.01$) bulunmuştur. Bu değerler çerçevesinde, 27 maddelik ölçek üzerinde faktör analizi yapılabileceği sonucuna varılmıştır.

Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Demokratik Katılım Ölçeği (DKÖ)'nün geçerlik analizleri kapsamında, yapı geçerliği ve madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir:

Yapı geçerliği. Yapı geçerliği, kavramsal yapının tam olarak açığa çıkarılma konusuyla ilgilidir ve diğer geçerlik analizlerine göre daha geniş kapsamlıdır. Yapısal geçerlikte sadece geliştirilen ölçek veya testin kendisi değil, aynı zamanda kurulan hipoteze dayalı ilişkiler de test edilir. Yapı geçerliliğinin tespit edilmesi amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analizine başvurulur (Field, 2005; Şencan, 2005).

Açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular. Araştırmacının, ölçme aracının ölçtüğü faktörlerin sayısı hakkında bir bilgisinin olmadığı, belli bir hipotezi sınamak yerine, ölçme aracıyla ölçülen faktörlerin doğası hakkında bir bilgi edinmeye çalıştığı inceleme türleri (Tavşancıl, 2010) şeklinde tanımlanan açımlayıcı faktör analizi (Exploratory Factor Analysis) çok sayıda değişkenin arka planında yatan temel yapıyı ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır (Şencan, 2005). Faktör analizinde kullanılan Temel Bileşenler (Principal Components) Analizi ve buna paralel olarak yapılan Varimax Dik Döndürme tekniği sonucunda, maddelerin faktör yüklerinin .30'un altında olmaması ve iki ayrı faktördeki yükleri arasındaki farkın en az .10 oranında olması önerilir (Çokluk vd., 2010). Bu çerçevede ilk aşamada, ölçeğin faktör yapısını belirlemek üzere temel bileşenler analizi yapılmıştır. Siyasal katılım boyutunun birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışıp ayrışmadığının tespiti amacıyla da Varimax dik döndürme tekniği uygulanmış ve faktör yükleri incelenmiştir. Bu doğrultuda madde yükü .30'un altında olan 2 madde ile iki ayrı faktöre yüksek oranda yük veren 4 madde ölçekten çıkarıldıktan sonra kalan 28 madde üzerinde faktör analizi işlemi tekrarlanmıştır.

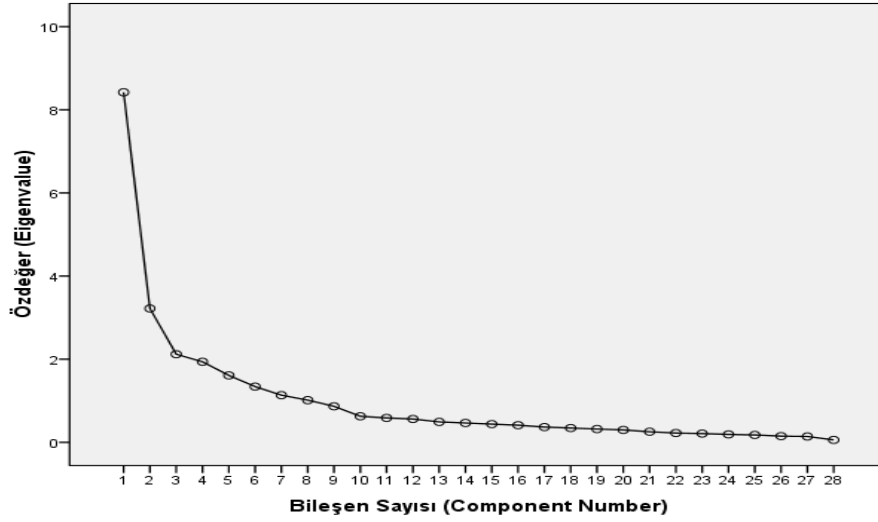
Toplumsal katılım boyutunun da birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışıp ayrışmadığının tespiti amacıyla Varimax dik döndürme tekniği uygulanmış ve maddelerin faktör yükleri incelenmiştir. Bu kapsamda madde yükü .30'un altında olan 2 madde ile iki ayrı faktöre de yüksek oranda yük veren 3 madde ölçekten çıkarıldıktan sonra testte kalan madde sayısı 22'dir. Faktör yük değerleri .30'un altında olan maddeler ile birden fazla faktöre eşit oranda yük veren maddelerin testten çıkarılması gerekmektedir (Field, 2005; Çokluk vd., 2010).

6 maddenin testten çıkarılmasıyla 28 maddeden oluşan siyasal katılım boyutunun "KMO" değerinin ".858 ve Bartlett's testi değerinin ise 8567,625; sd=378; p=.000

olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. 3 maddenin testten çıkarılmasıyla 24 maddeden oluşan toplumsal katılım boyutunun KMO" değerinin ".905 ve Bartlett's testi değerinin ise 6334,573; sd=276; p=.000 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Faktör analizi sonuçları değerlendirilirken maddelerin toplam olarak oluşturduğu faktör yüklerine bakılır. Kline'a (1994) göre faktör yük değeri, maddelerin faktörle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır ve maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması beklenir (Akt. Çokluk vd., 2010).

Analizler sonucunda 28 maddeden oluşan siyaset katılım boyutunun 7 faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Varimax dik döndürme tekniği uygulandıktan sonra faktör yük değerlerinin .579 ile .951 arasında farklılaştığı görülmüştür. 5 faktör altında toplanan 22 maddelik toplumsal katılım boyutundaki maddelerin faktör yüklerinin .498 ile .878 arasında farklılaştığı görülmüştür.

Siyaset ve toplumsal katılım boyutlarındaki faktörleri oluşturan maddelerin içerikleri incelenerek faktör adları verilmiştir. Bu çerçevede, DKÖ'nün siyaset katılım boyutunda "Siyaset tartışmalar" faktöründe 6 madde; "Görsel ve yazılı basına görüş bildirme" faktöründe 4 madde; "Seçimlere duyarlılık" faktöründe 3 madde; "Gösteri ve yürüyüşler" faktöründe 4 madde; "Seçim mitingleri" faktöründe 3 madde; "Hizmet ve politika takibi" faktöründe 3 madde; "Propaganda, boykot ve eylemler" faktörü altında 5 maddenin toplandığı belirlenmiştir. DKÖ'nün toplumsal katılım boyutunda "Toplumsal konularda görüş belirtme" faktöründe 7 madde; "STK'lara yardımda bulunma" faktöründe 4 madde; "Toplumsal gündemi takip etme" faktöründe 4 madde; "Toplumsal sorunların çözümü için girişim" faktöründe 4 madde ve "STK'larda görev alma" faktörü altında 3 maddenin toplandığı tespit edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda bir boyut altında en az üç değişken (madde) bulunması (Wuensch, 2003; Şencan, 2005) gerekmektedir. Bu çerçevede DKÖ'yü oluşturan siyaset ve toplumsal katılım boyutlarındaki faktörlerde en az 3 madde bulunmaktadır.

Şekil 1. DKÖ'nün siyasal katılım boyutu madde özdeğerleri eğim grafiği

Şekil 1'de DKÖ'nün siyasal katılım boyutuna ilişkin öz değeri 1'den büyük faktör sayısının 7 olduğu görülmektedir. Faktörlere ait özdeğerler, faktörlerin açıkladığı varyans oranları ve maddelerin faktör yük değerleri tablo 5'te ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 5. DKÖ'nün siyasal katılım boyutu'nun faktör yük dağılımları

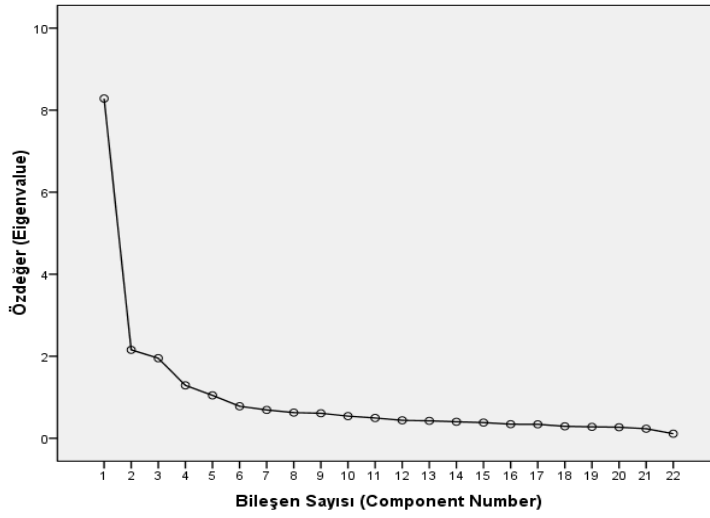
Maddeler	Ortak Varyans	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7
m4 Güncel siyasi tartışmalara katılır mısınız?	.72 4	.75 9						
m5 Yerel yönetimlerle ilgili siyasi tartışmalara katılır mısınız?	.69 5	.72 9						
m6 Ebeveynlerinizle siyasi konuları tartışır	.59 2	.74 6						

mısınız?			
m7	Arkadaşlarınızla siyasi konuları tartışır mısınız?	.68 3	.76 6
m13	Yerel yönetimlerin hizmetleri ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışır mısınız?	.69 6	.72 0
m14	Yerel yönetimlerin hizmetleri ile ilgili düşüncelerinizi aile bireylerinizle tartışır mısınız?	.65 1	.75 1
m12	Gündemdeki siyasi konulara ilişkin siyasetçilere mektup/e-posta gönderir misiniz?	.66 8	.77 7
m15	Sürelî yayınların editörlerine siyasal içerikli mektup/e-posta gönderir misiniz?	.80 1	.85 7
m16	Gazetelerdeki siyasi haber ve yorumlara ilişkin kişisel düşüncelerinizi ilgili yayın kuruluşlarına/yazarlarına iletir misiniz?	.81 1	.85 7
m17	İnternet sitelerinde yapılan güncel siyaset ile ilgili anketlere görüş bildirir misiniz?	.57 7	.50 7
m1	Genel seçimlerde oy kullanır mısınız?	.90 7	.93 5
m2	Yerel seçimlerde oy kullanır mısınız?	.93 6	.95 1
m3	Halkoylamalarında (referandum) oy kullanır mısınız?	.77 3	.84 1

m21	Siyasal konulardaki imza kampanyalarına katılır mısınız?	.65 9	.57 9
m22	Yasal olarak izin verilmiş gösterilere, yürüyüşlere katılır mısınız?	.71 5	.66 7
m23	İzinsiz olarak düzenlenen gösterilere, yürüyüşlere katılır mısınız?	.73 6	.79 7
m24	Bir sendika tarafından düzenlenen grevlere katılır mısınız?	.79 2	.79 4
m31	Genel seçim sürecinde siyasi parti liderlerinin düzenlediği mitinglere katılır mısınız?	.83 0	.84 1
m32	Yerel seçim sürecinde belediye başkan adaylarının mitinglerine katılır mısınız?	.86 1	.87 0
m34	Siyasal faaliyetlerde kullanılmak üzere yardım toplar mısınız?	.51 4	.59 2
m9	Hükümetlerin ülke yönetimine ilişkin politika/hizmetlerini takip eder misiniz?	.79 8	.78 9
m10	Muhalefet partilerinin politikalarını takip eder misiniz?	.83 9	.81 5
m11	Yerel yönetimlerin hizmetlerini takip eder misiniz?	.71 1	.71 5
m26	Başkalarının mal ve mülküne zarar verme	.86 1	.89 6

	İhtimali olan eylemlere katılır mısınız?								
m27	Başkalarının canına zarar verme ihtimali olan eylemlere katılır mısınız?	.86 3					.91 7		
m28	Boykotlara katılır mısınız?	.45 8					.61 4		
m29	Propaganda amaçlı afiş asar mısınız?	.84 5					.87 8		
m30	Propaganda amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtır mısınız?	.80 4					.84 8		
Özdeğer			8,4 2	3,2 2	2,1 2	1,9 3	1,6 1	1,3 4	2,1 3
Açıklanan Varyans			30, 1	11, 6	7,5 7	6,9 2	5,7 5	4,7 8	7,6 3

Tablo 5'te siyasal katılım boyutundaki maddelerin faktör yük değerinin ve ortak varyans değerinin .45'ten büyük olduğu görülmektedir. Büyüköztürk'e (2011) göre faktör yük değerlerinin ve ortak varyans değerlerinin yüksek olması (.45'in üzerinde) faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanması için gereklidir. Diğer taraftan siyasal katılım boyutundaki faktörlerin toplam varyansın % 74,292'sini açıkladığı belirlenmiştir. Sosyal bilimler açısından çok faktörlü yapılarda açıklanan varyans oranının % 40 ile % 60 arasında bir değere sahip olması yeterli kabul edilmektedir (Scherer vd., 1988, Pallant, 2007, Tavşancıl, 2010). Analiz sonunda elde edilen varyans oranları ne kadar yüksekse, ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olmaktadır (Gorsuch,1974; Lee & Conrey, 1979'dan akt. Tavşancıl, 2010).

Şekil 2. DKÖ'nün Toplumsal Katılım Boyutu Madde Özdeğerleri Eğim Grafiği

Şekil 2'de DKÖ'nün toplumsal katılım boyutuna ilişkin özdeğeri 1'den büyük faktör sayısının 5 olduğu görülmektedir. Faktörlere ait özdeğerlerler, faktörlerin açıkladığı varyans oranları ve maddelerin faktör yük değerleri Tablo 6'da ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 6. DKÖ'nün toplumsal katılım boyutu'nun faktör yük dağılımları

Maddeler	Ortak Varyans	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5
m11 İnternet ortamında toplumsal içerikli tartışmalar yapan gruplara dahil olur musunuz?	.63 9	.755				
m13 Toplumsal konulara ilişkin panel, açık oturum, sempozyum ya da konferanslara gönüllü olarak katılır mısınız?	.44 3	.469				
m14 Toplumsal konularla ilgili olarak internet sitelerinde yapılan	.66 6	.743				

anketlerde görüş ifade eder misiniz?			
m15	Toplumsal konulardaki imza kampanyalarına katılır mısınız?	.67 0	.757
m16	Toplumsal konularda bir imza kampanyasının düzenlenmesi için girişimde bulunur musunuz?	.61 2	.657
m17	Toplumsal konulara dikkat çekmek için Facebook, Twitter veya diğer sosyal medyada paylaşımlar yapar mısınız?	.46 6	.579
m20	Toplumsal problemlerin tartışıldığı forum sitelerinde görüşlerinizi dile getirir misiniz?	.59 3	.613
m4	Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere yardım toplar mısınız?	.62 5	.64 2
m5	Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere para toplayanlara maddi katkıda bulunur musunuz?	.72 4	.81 4
m6	Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malları ya da hizmetleri satın alır mısınız?	.79 2	.84 2
m7	Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malların, hizmetlerin satın alınmasını teşvik eder misiniz?	.72 2	.77 2
m8	Toplumsal konularda gündemi takip eder misiniz?	.72 1	.82 0
m9	Toplumsal konuları anne-babanızla tartışır mısınız?	.69 8	.80 9
m10	Toplumsal konuları akranlarınızla ya da arkadaşlarınızla tartışır mısınız?	.70 1	.77 1
m22	Toplumsal konularla ilgili (gıdaların güvenilirliği, hastanelerin durumu gibi) TV' deki açık oturum programlarını izler misiniz?	.49 8	.58 6
m18	Toplumsal konulara dikkat çekmek için video hazırlayıp yayımlar mısınız?	.69 6	.77 6
m19	Toplumsal konulara dikkat çekmek için ilgili ve yetkilileri telefonla arar mısınız?	.77 5	.84 3

m23	Toplumsal bir sorunun çözülmesi amacıyla yetkililere e-mail gönderir misiniz?	.62 0			.68 6	
m25	Toplumsal sorunların çözümüne yönelik başkalarıyla işbirliği yapar mısınız?	.51 1			.49 8	
m1	Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde aktif olarak görev almayı düşünür müsünüz?	.88 6			.884	
m2	Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde yer almayı düşünür müsünüz?	.89 3			.878	
m3	Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünün faaliyetlerine gönüllü olarak katılır mısınız?	.77 9			.796	
Özdeğer		8,28	2,1 6	1,9 5	1,2 9	1,05
Açıklanan Varyans		37,6 5	9,8 0	8,8 8	5,8 8	4,76

Tablo 6’da toplumsal katılım boyutundaki maddelerden her birinin faktör yük değerinin ve ortak varyans değerinin .45’ten büyük olduğu görülmektedir. Toplumsal katılım boyutundaki maddelerin oluşturduğu faktörlerin toplam varyansın % 66,963’ünü açıkladığı tespit edilmiştir.

Madde ayırt ediciliği. Madde-toplam test korelasyon analizinin amacı, her bir maddenin içinde yer aldığı faktöre hizmet edebilirlik düzeyleri ile her bir maddeden elde edilen puan ile ölçeğin genelinden elde edilen puan arasındaki ilişkileri test etmektir (Şencan, 2005). Siyasal katılım boyutundaki her bir madde için elde edilen madde-faktör korelasyon değerleri tablo 7’de, toplumsal katılım boyutundaki madde-faktör korelasyon değerleri tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7. Siyasal Katılım Boyutunun Madde-Faktör Puanları Korelasyon Analizi

Faktörler													
F1		F2		F3		F4		F5		F6		F7	
Siyasi Tartışmalar		Düşünce ve Önerileri Paylaşma		Seçimlere Duyarlılık		Gösteri ve Yürüyüşler		Seçim Mitingleri		Hizmet ve Politika Takibi		Propaganda Boykot ve Eylemler	
M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r
4	.850**	12	.807**	1	.938**	21	.821**	31	.924**	9	.901**	26	.564
5	.832**	15	.840**	2	.957**	22	.834**	32	.934**	10	.917**	27	.505
6	.748**	16	.858**	3	.894**	23	.729**	34	.624**	11	.873**	28	.713
7	.807**	17	.761**			24	.795**					29	.842
13	.823**											30	.809
14	.798**												

N=486; **=p<.001

Tablo 7’de görüldüğü üzere madde test korelasyon katsayıları birinci faktör için .748 ile .850; ikinci faktör için .761 ile .858; üçüncü faktör için .894 ile .938; dördüncü faktör için .729 ile .834; beşinci faktör için .624 ile .934; altıncı faktör için .873 ile .917; yedinci faktör için .505 ile .842 arasında değişmektedir. Her bir madde, içinde bulunduğu faktör ile yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı ilişki içerisindedir (p<.001). Bu katsayılar her bir maddenin geçerlik katsayısı olup faktörün bütünü ile tutarlılığını; bir başka ifade ile faktörün genel amacına hizmet edebilme düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 8. Toplumsal Katılım Boyutunun Madde-Faktör Puanları Korelasyon Analizi

Faktörler									
F1		F2		F3		F4		F5	
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme		STK'lara Yardımda Bulunma		Toplumsal Gündemi Takip Etme		Toplumsal Sorunların Çözümü için Girişim		STK'larda Görev Alma	
M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r
11	.771	4	.778	8	.716	18	.778	1	.939
13	.659	5	.842	9	.754	19	.813	2	.945
14	.798	6	.863	10	.798	23	.801	3	.892
15	.788	7	.843	22	.699	25	.760		

16	.735
17	.694
20	.756

N=486; **=p<.001

Tablo 8’de görüldüğü üzere toplumsal katılım boyutu madde test korelasyon katsayıları birinci faktör için .659 ile .798; ikinci faktör için .778 ile .863; üçüncü faktör için .699 ile .798; dördüncü faktör için .760 ile .813; beşinci faktör için .892 ile .945 arasında değişmektedir. Her bir madde, içinde bulunduğu faktör ile yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı ilişki içerisindedir ($p<.01$). Bu katsayılar her bir maddenin geçerlik katsayısı olup faktörün bütünü ile tutarlılığını; bir başka ifade ile faktörün genel amacına hizmet edebilme düzeyini ifade etmektedir. Bir ölçme aracındaki faktörleri oluşturan maddelerin içinde bulunduğu faktörün geneli yüksek düzeyde ilişkili olması (.70 ve üzeri) maddenin ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçebilecek yeterlilikte olduğunu göstermektedir (Field, 2005; Tavşancıl, 2010; Büyüköztürk, 2011; Korkmaz & Yeşil, 2011).

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

DKÖ’nün siyasal ve katılım boyutlarının güvenirliliğini hesaplamak üzere veriler üzerinde iç tutarlılık analizleri yapılmıştır. Yapılan işlemler ve bulgular aşağıda sunulmuştur:

DKÖ’nün siyasal ve toplumsal katılım boyutlarının iç tutarlılık düzeyi. Siyasal ve toplumsal katılım boyutlarının faktörlere göre ve bütün olarak güvenirlilik analizi; Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı, iki eş yarı arasındaki korelasyon değeri, Spearman-Brown formülü ve Guttman split-half güvenirlilik formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 9. Siyasal katılım boyutu faktörlerine ilişkin güvenirlik analizi sonuçları

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha	Strict Paralel	Guttman Split-Half	Spearman-Brown
1. Siyasi Tartışmalar	6	.844	.765 .766	.818	.742
2. Düşünce ve Önerileri Paylaşma	4	.836	.795 .796	.811	.813
3. Seçimlere Duyarlılık	3	.922	.914 .915	.790	.866
4. Gösteri ve Yürüyüşler	4	.812	.748 .750	.701	.725
5. Seçim Mitingleri	3	.781	.725 .726	.725	.705
6. Hizmet ve Politika Takibi	3	.879	.872 .873	.746	.847
7. Propaganda Boykot ve Eylemler	5	.748	.708 .709	.723	.711

Tablo 9'da yedi faktörün tamamının Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı değerinin .70'in üstünde olduğu görülmektedir. Yine Guttman Split-half ve Spearman-Brown güvenirlik katsayıları da oldukça yüksek bir değere sahiptir. Ayrıca tüm faktörlerin yer aldığı 28 maddenin geneline ilişkin siyasal katılım boyutunun Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısının ise .906 değerinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Güvenirlik katsayısı, ölçek içerisinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının ve homojenliğinin bir ölçüsüdür (Tezbaşaran, 1996). Tavşancıl (2010)'a göre, güvenirlik katsayısının düşük olması, ölçeğin her ölçümde benzer sonuçlar üretmeyen, güvenilir olmayan bir ölçme aracı özelliği taşımasına neden olabilir. Güvenirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Field, 2005; Pallant, 2007; Kalaycı, 2008; Büyüköztürk, 2011). Strict Paralel değerleri incelendiğinde de her bir faktöre ait tahmin edilmiş ölçek değerleri ile yansız tahmin değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kalaycı'ya (2008) göre Strict Paralel Model'de tahmin edilmiş güvenirlik (estimated reliability of scale) katsayısı ile

güvenirlilik katsayısının yansız tahmin değerinin birbirine yakın olması, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 10. Toplumsal Katılım Boyutu Faktörlerine İlişkin Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha	Strict Paralel	Guttman Split-Half	Spearman-Brown
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	7	.865	.847 .848	.850	.871
STK'lara Yardımda Bulunma	4	.851	.844 .845	.815	.816
Toplumsal Gündemi Takip Etme	4	.732	.712 .715	.736	.728
Toplumsal Sorunların Çözümü için Girişim	4	.799	.704 .706	.745	.753
STK'larda Görev Alma	3	.916	.915 .916	.764	.877

Tablo 10'da toplumsal katılım boyutundaki faktörlere ait güvenirlilik değerleri incelendiğinde beş faktörün tamamının Cronbach's Alpha, Guttman Split-half ve Spearman-Brown güvenirlilik katsayısı değerlerinin .70'in üstünde olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm faktörlerin yer aldığı 22 maddenin geneline ilişkin toplumsal katılım boyutunun Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısının ise .920 değerinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Siyasal ve toplumsal katılım boyutlarındaki faktör yapılarına ilişkin gerçekleştirilen güvenirlilik analizleri, DKÖ'nün öğrencilerin demokratik katılım düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulmuş güvenilir bir ölçme aracı olduğunu açıklamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin demokratik katılım düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek geliştirme süreci ele alınmıştır. Demokratik Katılım Ölçeği siyasal ve toplumsal katılım olmak üzere iki boyuttan oluşan dereceleme toplamları ile ölçekleme modeline uygun olarak beşli derecelendirmeye göre puanlanmıştır. 28 maddenin yer aldığı siyasal katılım boyutundaki maddeler, döndürülmüş temel

bileşenler analizi sonucunda 7 faktörlü bir yapı şeklini almıştır. Aynı şekilde 22 maddenin yer aldığı toplumsal katılım boyutundaki maddeler de döndürülmüş temel bileşenler analizi sonucunda 5 faktörlü bir yapı altında toplanmıştır.

DKÖ'nün geçerliğine ilişkin verilere iki farklı analiz sonucunda ulaşılmıştır. Bunlar; faktör analizi ve ayırt edicilik düzeylerinin belirlenerek ölçeğin geçerliğinin test edilmesi şeklinde sıralanabilir. Literatürde demokratik katılımın iki temel bileşenden (siyasal katılım ve toplumsal katılım) oluşması nedeniyle siyasal katılım ve toplumsal katılım boyutları ayrı ayrı açımlayıcı faktör analizine tabii tutulmuştur. Yapılan analiz sonuçlarına göre siyasal katılımın 7 faktörden, toplumsal katılımın ise 5 faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Faktörlerdeki maddelere ait faktör yükleri, faktörlerin özdeğerleri ve açıklanan varyans oranları göz önüne alındığında ölçeğin, yapısal olarak geçerliği olan bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçeği oluşturan maddelerin her birinin, ait olduğu boyut ile ölçülmeye çalışılan özellikleri ne düzeyde ölçebildiğini ortaya koymak üzere elde edilmiş veriler üzerinde madde-faktör korelasyonları hesaplanmıştır. Bu doğrultuda ölçeğin her bir maddesi ile o maddenin ait olduğu boyuttan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon değerleri incelenmiş ölçekte yer alan her bir maddenin ve her bir faktörün, ölçeğin geneli ile ölçülmek istenen özelliği ölçebilme amacına anlamlı düzeyde hizmet ettiği ve her bir maddenin istenilen düzeyde ayırt edici olduğu görülmüştür.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları; Cronbach's Alpha, Spearman-Brown formülü ve Guttman Split-Half ve Strict Prallel güvenilirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre siyasal katılım boyutunun 7 faktörü için Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayıları .748 ile .922; Guttman Split-Half değerleri .701 ile .818; Spearman-Brown değerleri .705 ile .866 arasında ve Strict Parallel değerleri .708 ile 914 arasında değişmektedir. Aynı şekilde toplumsal katılım boyutunun 5 faktörü için Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayıları .732 ile .916; Guttman Split-Half değerleri .736 ile .850; Spearman-Brown değerleri .728 ile .877 arasında ve Strict Parallel değerleri ise .704 ile 916 arasında değişmektedir. Bu değerler çerçevesinde ölçeğin güvenilir ölçümler yapabildiği söylenebilir. Nitekim güvenilirlik katsayısının 0.70 ve üzerinde olması,

ölçeğin güvenilirliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Field, 2005; Pallant, 2007; Sipahi, Yurtkoru & Çinko, 2010).

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre DKÖ'nün üniversite öğrencilerinin demokratik katılım düzeylerinin belirlenmesinde yararlanılabilecek geçerli ve güvenilirlikte bir ölçek olduğu söylenebilir. DKÖ üniversite öğrencilerinin demokratik katılım düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilir. Ancak ölçeğin farklı çalışma grupları üzerinde uygulanması durumunda geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin tekrar yapılması önerilebilir. Ayrıca eğitim, fen-edebiyat, mühendislik ve iktisadi idari bilimler fakültelerinden öğrencilerle gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen ölçme aracının demokratik katılım hak ve becerilerine sahip olan farklı örneklemeler üzerinde uygulanmasının ölçeğin geçerliğine ve güvenilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Blair, H. (2003) Jump-starting democracy: adult civic education and democratic participation in three countries. *Democratization*, 10(1), 53–76.
- Borg, R. B. & Gall, M. D. (1989). *Educational research: an introduction*. New York and London: Longman Publishing Group.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Demokrasi eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cichowski, R. A. (2006). Courts, rights, and democratic participation. *Comparative Political Studies*, 39(1), 50-75.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çömlekçi, N. (2001). *Bilimsel araştırma yöntemi ve istatistiksel anlamlılık sınamaları*. Ankara: Bilim Teknik Yayınevi.
- Dawisha, K. (1997). Democratization and political participation: research concept and research. (Eds. Karen Dawisha ve Bruce Parrott) *The Consolidation of Democracy in East-Central Europe*. pp.40-66. Cambridge: Cambridge University Press.

- Doğan, İ. (2001). *Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Farrel, J. P. (1998). Democracy and education: Who gets to speak and who is listened to? *Curriculum Inquiry*, 28(1), 1-7.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE Publications Pvt Ltd.
- Genç, S. Z. & Kalafat, T. (2008). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 211-222.
- Gill, J. & Ginos, J. (2002). Why does voting get so complicated? a review of theories for analyzing democratic participation. *Statistical Science*, 17(4), 383-404.
- Gömlüksiz, M. N. & Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları: Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan Üniversiteleri Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-14.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, 41-43.
- Gürşimşek, I. & Melek, G. (2004). Öğretmen adayları ve öğretmenlerde demokratik tutumlar, değerler ve demokrasiye ilişkin inançlar. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Kitabı: 77-85*.
- Kahne, J., & Westheimer, J. (2006). The limits of political efficacy: Educating citizens for a democratic society. *PS: Political Science and Politics*, 39(2), 289-296.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil yayın Dağıtım.
- Kan, A., & Akbaş, A. (2005). Lise öğrencilerinin kimya dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 227-237.
- Karahan, F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E. & Dicle, N. A. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149-158.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik laik eğitim*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi.
- Kaya, H. İ., Taşdan, M., Kop, Y. & Meral, M. (2012). Öğretmen adaylarının öğretim elemanlarının demokratik davranışlarına ilişkin algıları (Kars ili örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 39-49.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. UK: Routledge.

- Koçoğlu, E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, okul yöneticilerinde olması gereken demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 413-430.
- Korkmaz, Ö. & Yeşil, R. (2011). Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8: 2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com><http://www.insanbilimleri.com>. (12.02.2011).
- Kurland, N. B. & Egan, T. D. (2006). Engendering democratic participation via the net: access, voice, and dialogue. *The Information Society: An International Journal*, 12(4), 387-406.
- Levin, B. (1998). The educational requirement for democracy. *Curriculum Inquiry*, 28(1), 57-59
- Lukensmeyer, C. & Brigham, S. (2002). Taking democracy to scale: creating a town hall meeting for the twenty-first century. *National, Civic Review*, 91(4), 351-366.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: a step-by-step guide to data analyses using SPSS for Windows*. Philadelphia, PA: Open University Press.
- Pasek, J., Lauren, F., Romer, D. & Jamieson, H. (2008). Schools as incubators of democratic participation: building long-term political efficacy with civic education. *Applied Developmental Science*, 12(1), 26-37.
- Pestoff, V. (2009). Towards a paradigm of democratic participation: citizen participation and co-production of personal social services in Sweden. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 80(2), 197-224.
- Sağlam, H. İ. (2000). Sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 146, 67-71.
- Savaş, E. (2003). Matematik eğitimi ile demokrasi arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(11), 59-63.
- Scherer, R. F., Wiebe, F. A., Luther, D. C. & Adams J. S. (1988). Dimensionality of coping: factor stability using the ways of coping questionnaire. *Psychological Reports*, 62, 763-770.
- Singer, A. J. (2009). *Social studies for secondary schools*. New York: Roudledge Press.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. & Çinko, M. (2010). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Sönmez Ektem, I. & Sünbül, A. M. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 159-168.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- Ural, S. N. & Sağlam, H. İ. (2011). İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(22), 161-180.
- Warren, M. E. (2002). What can democratic participation mean today? *SAGE*, 30(5), 677-701.
- Wuensch, K. L. (2003). *Factor analysis*. Erişim: <http://corececu.edu/psyc/wuenschk/MV/FA/FA.doc> (12.02.2011).
- Yeşil, R. (2001). İlköğretim düzeyinde okul ve ailenin demokratik davranışlar kazandırmadaki etkisi. Doktora tezi. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum*.
- Zencirci, İ. (2010). İlköğretim okullarında yönetimin demokratiklik düzeyi: katılım, özgürlük ve özerklik. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(24), 86-114.

SUMMARY

A review of the relevant literature reveals that democracy is a phenomenon that takes interest of individuals and groups from various backgrounds, societies and nations in today's world. There are various differing definitions or explanations of democracy and discussions on the concept. An examination of the meanings attributed to democracy reveals three distinct conceptions. The first one takes democracy solely as a form of government or a political regime, while the second conception highlights the human rights dimension of democracy. And the last one views democracy as a way of life. Another conception of democracy commonly used in the field of education takes it as a participative process in socio-political activities, which underlines the idea of people showing interest in the processes including various decision making processes directly related to their lives, following those processes and actively participating in them.

In the field of citizenship education, one of the main characteristics of active citizens are defined as being participative in democratic socio-political contexts. This conception takes active citizens as those having democratic values and practicing them

in their daily lives. And therefore, democratic citizens are expected to know about politics, political and social reality and citizenship skills, to internalize democratic values such as peace, tolerance and empathy, and to act to express view points and thoughts on national and international politics and vote on elections. The above considerations underline a conception of democratic citizenship that emphasises on participation in various spheres of people's lives. Dissecting the concepts as social, political and economic participation, Pestoff, defines democratic participation as calling for rights, freely expressing view points and bringing solutions to various kinds of problems. On the other hand, Pasek argue that democratic participation is formed from two main components; the internal force and the external effect. The internal force comprises of actively involving in political processes and participating in them, while the external effect requires an individual to know her/his responsibilities and to act to fulfill them.

The review of the relevant literature indicated that democratic participation is formed from two main dimensions, political participation and social participation. However, most of the applied research conducted in international context primarily focus on political participation of people from various backgrounds. Besides, it was seen that the limited number of applied research conducted on democracy in Turkish context mostly examines students', teachers', students teachers' and other groups attitudes on or conceptions of democracy. Hence, this study aims to call attention to participative dimension of democracy through developing a 'democratic participation scale' and measure undergraduate students' level of democratic participation.

This is a quantitative survey study aiming to develop a scale to initially measure undergraduate students' democratic participation level. The study group comprises of 486 undergraduates attaining sciences and liberal arts, education, engineering and management and economic sciences faculties in a state founded university in Turkey. To provide content validity of the scale, it was requested from three experts to examine the initial version of the scale, which is formed from two main divisions and 69 items in total. Then, the rearranged version of the scale was administered on study group and the available data was analysed throughly.

In order to define the validity of the scale, Kaiser-Meyer-Olkin and Bartlett's Sphericity tests were executed to find out whether the collected data was suitable for exploratory factor analysis. It was found out that the data has normal distribution. The exploratory factor analyses conducted, reveal that political participation scale is formed from 7 factors and 28 items, while the social participation scale comprising of 5 factors and 22 items. Cronbach's Alpha, Spearman-Brown, Guttman Split-Half and Stricht Parallel tests executed before and after the reduction of the items in the two dimensions of the scale to test the reliability of them. It was found out at the end that both divisions of the scale have enough number of items grouping in meaningful factors, and each of them explaining and measuring various characteristics of political and social participation in democratic contexts. Therefore, the scale itself could be regarded as a reliable instrument. As a result, it could be concluded that the democratic participation scale is

a valid and reliable data collection instrument to measure democratic participation level of people from various backgrounds.